

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

Інститут державного управління у сфері цивільного захисту

XIV Міжнародний виставковий форум
„Технології захисту/ПожТех – 2015”

МАТЕРІАЛИ

**17 Всеукраїнської науково-практичної
конференції рятувальників**

СУЧАСНИЙ СТАН ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

22-23 вересня 2015 року

Київ – 2015

ОРГКОМІТЕТ:

АВЕР'ЯНОВ Олег В'ячеславович	Заступник Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій, голова оргкомітету
ВОЛЯНСЬКИЙ Петро Борисович	В.о. начальника Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, заступник голови оргкомітету

Члени оргкомітету:

ДОЦЕНКО Олександр Володимирович	Директор Департаменту персоналу
ЄВДІН Олександр Миколайович	Перший заступник начальника Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту
ЗАЙЧЕНКО Руслан Юрійович	Заступник начальника Управління взаємодії із засобами масової інформації та комунікацій з громадськістю
КОЗЯР Михайло Миколайович	Ректор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
МАЮРОВ Михайло Олександрович	Директор Департаменту організації заходів цивільного захисту
ОЛІЙНИК Олександр Іванович	Директор Департаменту економіки і фінансів
ПОЛЩУК Тарас Васильович	В.о. директора Департаменту державного нагляду (контролю) у сфері пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту
САДКОВИЙ Володимир Петрович	Ректор Національного університету цивільного захисту України
ТИЩЕНКО Олександр Михайлович	В.о. проректора Національного університету цивільного захисту України – начальник Черкаського інституту пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля

Розглянуто актуальні наукові та практичні проблеми у сфері цивільного захисту України, його стан та перспективи розвитку. Значну увагу приділено пошуку шляхів подальшого вдосконалення діяльності підрозділів ДСНС України, органів державного управління у сфері цивільного захисту, проблемам впровадження положень Кодексу цивільного захисту України. Крім того, розглянуто актуальні проблеми забезпечення техногенної та пожежної безпеки, а також здійснення превентивних заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям.

Збірник призначений для широкого кола фахівців у сфері цивільного захисту, у тому числі для управлінського, кадрового, соціально-психологічного, інженерно-технічного складу, науковців, керівників та працівників державних та комунальних рятувальних служб. Також він буде цікавим науковим та науково-педагогічним працівникам, які здійснюють наукові дослідження у сфері цивільного захисту та науково-педагогічну діяльність у вищих навчальних закладах.

Відповідальність за зміст та достовірність наданих матеріалів несуть автори публікацій.

© ІДУЦЗ
© ДСНС України

ЗМІСТ

	стор.
Секція №1 Наукове забезпечення запобігання, реагування і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій	14
Азаров С.І., Сидоренко В.Л., Єременко С.А., Бикова О.В. Відновлення дисперсного складу радіоактивних аерозолів при радіаційних аваріях	14
Андреев С.О. Конвергенція цивільного захисту з національною безпекою у контексті доповнень до Закону України „Про основи національної безпеки України”	17
Андронов В.А., Ключка Ю.П. Особливості розробки електронної бази даних пожежовибухонебезпечних речовин і матеріалів для підрозділів ДСНС України	20
Антонов А.В. Наукові основи розроблення та технології застосування екологічно прийнятних вогнегасних речовин	23
Антонов А.В. Результати досліджень процесів припинення горіння легкозаймистих та горючих речовин у результаті подавання тонкорозпиленних бінарних та трьохкомпонентних водних вогнегасних речовин	25
Афанасенко К.А., Билым П.А. Связующие, склонные к интенсивной карбонизации, как основа для стеклопластиков с пониженными показателями пожарной опасности	28
Афанасьєва Н.Є. Структура нарративу в психологічному консультуванні працівників екстремального профілю діяльності	31
Балицька В.О. До питання вивчення фізики фахівцями сфери цивільного захисту	34
Баранов М.И., Рудаков С.В. Локальні осередки пожежі кабельної продукції при дії на неї надструмів	36
Барило О.Г., Потеряйко С.П., Ірінчук О.В. Необхідні якості керівника для виконання завдань у надзвичайних ситуаціях	39
Басманов А.Е., Кулик Я.С. Алгоритм определения очага горения нефтепродукта в обваловании резервуара	42
Березяк К.М. Актуальні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності підрозділів ДСНС України	44
Білошицький М.В., Кравченко Н.В., Семичаєвський С.В. Основні відмінності проекту Національного стандарту України ДСТУ Б В.1.1-XXX:201X „Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою” від НАПБ Б.03.002-2007	48
Богуш Н.М. Особливості дій органів управління та сил цивільного захисту під час ліквідації надзвичайних ситуацій державного та регіонального рівнів у 2014 році	50
Борис О.П., Жихарєв О.П., Крикун О.М., Вересенко О.В. Обладнання з функціями або ефектом світлового орієнтиру	53
Борисова Л.В., Закора О.В., Собина В.О., Фещенко А.Б. Технічне забезпечення апаратури оперативного диспетчерського зв'язку аварійним джерелом електроживлення в умовах надзвичайної ситуації	57
Бородич П.Ю., Будник О.М. Дослідження імітаційної моделі оперативного розгортання особового складу автомобіля пожежного першої допомоги з установкою триноги на колодязь та спуском в нього	60
Будник П.І., Гусєва Н.П. Допомога Червоного Хреста внутрішньо переміщеним особам у взаємодії з державними службами України	61
Вамболь С.О., Міщенко І.В., Кондратенко О.М., Бурменко О.А. Алгоритм побудови емпіричного закону розподілу даних непрямого визначення нелінійних величин на прикладі геометричних характеристик вихідного отвору ручного пожежного ствола	65
Васильєв І.О. Створення служб пожежної безпеки	67

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС УКРАЇНИ

Аналіз існуючих проблем у сфері безпеки життєдіяльності свідчить, що надання психологічної допомоги в системі ДСНС України потребує подальшого розвитку та вдосконалення. Зміни у соціально-політичному житті країни ставлять нові запити перед практичними психологами: робота з вимушеними переселенцями різних вікових та соціальних груп, психологічна підтримка та реабілітація персоналу ДСНС, що виконував завдання за призначенням на території проведення АТО.

На даний час можливо окреслити такі основні проблеми психологічного забезпечення службової діяльності підрозділів ДСНС України:

1. Підготовка фахівців з кризової психології для роботи в ДСНС України має відбуватись саме у відомчих навчальних закладах. Випускники з

практичної психології інших навчальних закладів орієнтовані професійно виконувати обов'язки психологів у загальноосвітніх закладах, в управлінській та правоохоронній сферах. Однак у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності вони потребуватимуть додаткової підготовки, оскільки це пов'язано з браком знань щодо специфіки роботи рятувальників та зниження їх емоційно-психічного навантаження.

2. Підвищення кваліфікації психологів, які вже працюють в психологічних службах та центрах психологічного забезпечення ДСНС України. Робота щодо психологічної підтримки та реабілітації персоналу, який перебував на території проведення АТО, вимагає засвоєння нових навичок.

Негативну дію стресогенних факторів, що зустрічаються в діяльності працівників ДСНС, можна досить ефективно компенсувати психологічною підготовкою особистості. Значне місце у цьому всебічному процесі займає практична робота психолога, яка має здійснюватися, як в період їх навчання у вищому спеціалізованому навчальному закладі, так і під час професійної діяльності.

На даний час робота працівників служб психологічного забезпечення ділиться на два основних напрямки:

1. Основні завдання психологів по психологічному забезпеченню службової діяльності в системі ДСНС перелічені у п.1.2 Загальних положень „Інструкції з організації психологічного забезпечення службової діяльності аварійно-рятувальних служб” (наказ МНС України №89 від 23.02.2004). Зокрема у вказаному документі йдеться про те, що „здійснення психологічної реабілітації працівників після їх перебування в екстремальних умовах проводиться психологом та групою психологічного супроводження в підрозділах під час розбору надзвичайних ситуацій з елементами дебрифінгу”, а „у разі отримання працівниками надмірних психогенних навантажень, які не можна нейтралізувати за допомогою дебрифінгу, надання психологічної допомоги здійснюється зонально закріпленим психологом за направленням з підрозділу” (п.7.11.)

2. Робота психологів ДСНС з постраждалим населенням обумовлена наказом МНС від 27.02.2008 №148 „Про створення позаштатних мобільних груп екстреної психологічної допомоги МНС”, де одним з основних завдань мобільної групи екстреної психологічної допомоги є „первинна психологічна реабілітація населення в зоні надзвичайної ситуації і місцях проживання евакуйованих”. Крім того у вказівці МНС від 03.04.2008 № 02-4337/74 закріплені питання практичної роботи психологів з населенням так персоналом ДСНС в разі надзвичайної ситуації та взаємодія з психологами інших державних структур.

У обох перелічених ситуаціях психологи ДСНС є основними виконавцями надання психологічної допомоги та первинної психологічної реабілітації в осередку надзвичайної ситуації.

Лікарі-психологи, чий посади закріплені в установах Міністерства охорони здоров'я, працюють в межах своєї компетенції при прибутті постраждалих чи працівників ДСНС в лікувальну установу в зв'язку з

пораненням, каліцтвом чи потужними психічними травмами. А психологи ДСНС. Які працюють в осередку надзвичайної ситуації, проводять психологічне сортування потерпілих та супроводжують їх, при потребі, до відповідних лікарів. Крім того психологи ДСНС проводять психологічне супроводження персоналу ДСНС, вивчають дію психотравмуючих чинників.

В той же час діяльність психологів МВС спрямована на психологічний супровід службової діяльності працівників правоохоронних органів. Хоча завдання як працівників МВС, так і ДСНС – збереження життя та здоров'я громадян, функції суттєво відрізняються. Так, основна функція персоналу ДСНС спрямована на рятування потерпілих та надання їм екстреної психологічної допомоги, а МВС – на профілактику правопорушень, затримання та покарання злочинців, що передбачає силовий вплив на ситуацію.

Комплексну підготовку спеціалістів із практичної психології для ДСНС найбільш доцільно проводити при кафедрах педагогіки та психології спеціалізованих вузів України. У таких закладах склалися для цього найбільш сприятливі умови.

По-перше саме у спеціалізованих ВНЗ можлива продуктивна співпраця кафедр, які забезпечують не тільки психологічну підготовку, а й знання зі специфіки діяльності в екстремальних умовах.

По-друге, відомчі навчальні заклади мають можливість забезпечити студента спеціалізованими базами для проходження практики, наближеними до екстремальних умов діяльності.

Для ефективного проведення заходів психологічного відновлення персоналу ДСНС України необхідне чітке розмежування компетенції працівників центрів психологічного забезпечення (далі – ЦПЗ) та закладів медико-психологічної реабілітації (далі – ЗМПР). Якщо розуміти під „психологічним відновленням” медико-психологічну реабілітацію, то вона відбувається виключно у медико-психологічних реабілітаційних центрах (наказ МОЗ, МНС України від 14 травня 2001 року №180/115). Отже, сучасна ситуація потребує перегляду та уточнення критеріїв скерування комісією, куди входить психолог, персоналу ДСНС для здійснення медико-психологічної реабілітації.

Важливу роль для визначення напрямку та тривалості відновлення відіграє проведення психологами ЦПЗ якісної первинної психодіагностики. Необхідний затверджений ДСНС України перелік психодіагностичних методик для виявлення типу та глибини психологічної травми. Протипоказаннями для проведення реабілітації в ЗМПР є наявність захворювань у гострому періоді та виражені психічні розлади в особі. Наприклад, реакція горя є природною відповіддю на багато травматичних подій, а депресія чи ПТСР вже потребують психотерапевтичної та/чи психіатричної допомоги. З переживанням горя цілком ефективно працюватиме психолог ЦПЗ, проводячи психологічну профілактику депресивних станів.

Оскільки досвід надання психологічної допомоги учасникам АТО зараз наростає, і не має остаточних, зафіксованих схем, важливо зберігати відкритість новому вітчизняному та закордонному досвіду, пробувати різні методи, в тому числі, інструментальні (біологічний зворотній зв'язок,

транскраніальна магнітна стимуляція, терапія світлом, флоатінг у ванні сенсорної депривації). Щодо саме психологічної допомоги з відновлення потенціалу персоналу, то вже напрацьований досвід проведення дебрифінгів, тренінгів, заходів психологічного розвантаження можна доповнити методами арт-терапії сакральним мистецтвом (досвід програми „Зігрій душу” Ковельського центру допомоги учасникам АТО), когнітивно-поведінковою терапією. Необхідно також враховувати відмінність у роботі з персоналом, який повертається у зону АТО, і тими рятувальними, які „повертаються в соціум”. В цьому напрямку психологи ДСНС України потребують додаткового навчання та підвищення кваліфікації з залученням сертифікованих фахівців.

Дуже важливим періодом для психологічного відновлення є соціальна реабілітація персоналу після основних заходів медико-психологічної реабілітації. В цьому питанні теж важливо розмежувати задачі та функції працівників ЦПЗ, ЗМПР та Центрів соціально-психологічної реабілітації населення (Далі - ЦСПРН). Психологи ЦПР можуть проводити тренінги та індивідуальну роботу щодо відновлення когнітивних навиків (пам'ять, увага, мислення), соціальних навиків взаємодії в різних ситуаціях. Значним фактором для максимального психологічного відновлення є організація груп взаємодопомоги для персоналу ДСНС, які можуть бути окремими (на базі ЦПЗ) чи спільними з іншими учасниками АТО (на базі ЦСПРН). Метод роботи груп взаємодопомоги є ефективним як для покращення соціальної, емоційної саморегуляції так і для боротьби з узалежненнями (досвід центрів підтримки ветеранів війни у В'єтнамі, США).

Напрацьована система підготовки фахівців з кризової психології потребує збереження її на досягнутому рівні та подальшого вдосконалення. Збереження життя та здоров'я працівників ДСНС на даний час визнано пріоритетним напрямком у психологічному забезпеченні службової діяльності. Можливе впровадження аналогів центрів соціально-психологічної реабілітації, що існують в підпорядкуванні держадміністрації, при ГУ (У) ДСНС України у тих областях, персонал яких найчастіше задіяний в АТО. Це доцільно для надання комплексної допомоги працівникам, які зберегли достатній функціональний рівень для виконання службових обов'язків за призначенням (не мають каліцтв чи значних травм).

Цитована література

1. Наказ МОЗ, МНС України від 14 травня 2001 року №180/115 „Про затвердження Положення про медико-психологічну реабілітацію рятувальників аварійно-рятувальних служб та осіб, що постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, і Положення про центри медико-психологічної реабілітації”.

2. Наказ МНС України №89 від 23.02.2004 „Про затвердження Інструкції з організації психологічного забезпечення службової діяльності аварійно-рятувальних служб”.

3. Наказ МНС від 27.02.2008 №148 „Про створення позаштатних мобільних груп екстреної психологічної допомоги МНС”.

4. Вказівка МНС від 03.04.2008 № 02-4337/74 "Про організацію роботи позаштатної мобільної групи екстреної психологічної допомоги МНС".

Білошицький М.В., Кравченко Н.В., Семичаєвський С.В.

**ОСНОВНІ ВІДМІННОСТІ ПРОЕКТУ НАЦІОНАЛЬНОГО
СТАНДАРТУ УКРАЇНИ ДСТУ Б В.1.1-XXX:201X „ВИЗНАЧЕННЯ
КАТЕГОРІЙ ПРИМІЩЕНЬ, БУДИНКІВ ТА ЗОВНІШНІХ УСТАНОВОК
ЗА ВИБУХОПОЖЕЖНОЮ ТА ПОЖЕЖНОЮ НЕБЕЗПЕКОЮ”
ВІД НАПБ Б.03.002-2007**

Категорія виробничого і складського приміщення, будинку та зовнішньої установки за вибухопожежною та пожежною небезпекою є основним показником рівня їх пожежної безпеки.

Залежно від категорій, приймаються конкретні інженерні та організаційно-технічні рішення, спрямовані на забезпечення пожежної безпеки об'єктів як при проектуванні і будівництві, так і при їх експлуатації.

Категорійність за вибухопожежною та пожежною небезпекою обумовлює ступінь вогнестійкості будинку, граничні площі протипожежних відсіків, необхідність улаштування систем протипожежного захисту (пожежної сигналізації, пожежогасіння тощо).

Правильний вибір категорії виробничих приміщень та будинків за вибухопожежною та пожежною небезпекою дозволяє встановити оптимальне співвідношення між рівнем пожежної безпеки виробництва та розміром капіталовкладень на його проектування і експлуатацію.

На теперішній час в Україні категорії приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою визначаються згідно з НАПБ Б.03.002-2007 Норми визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою.

За час дії НАПБ Б.03.002-2007 в ньому виявлено ряд положень, що потребують уточнення, або коригування. Була розроблена перша редакція проекту ДСТУ Б В.1.1-XXX:201X, надіслана на відгуки до установ та організацій, які займаються питаннями категорювання приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою. Після надходження відгуків було проведено їх аналіз та обробку і підготовлено зведення відгуків. З урахуванням зауважень та пропозицій, які було прийнято, підготовлено остаточну редакцію проекту ДСТУ.

Нижче наведено основні суттєві зміни до НАПБ Б.03.002-2007, які враховано в остаточній редакції проекту ДСТУ.

Відкориговано і уточнено положення у розділі „Сфера застосування”, що більш чітко окреслило сферу застосування стандарту.

Доповнено новими термінами („будинки”, „важкогорючі речовини і матеріали”, „вибух пароповітряної (газоповітряної, пилоповітряної) суміші”, „вибух пароповітряної (газоповітряної, пилоповітряної) горючої суміші в обмеженому просторі (резервуарі або у виробничому приміщенні)”.